
Kutas József

NAPLÓ A VERŐFÉNYES, NYÁRI DÉLUTÁNÉRŐL

„A szavak, amiket leírsz, emlékeznek rád; miként a kisgyerekek a játszótéren sem feledik a hinták alatt átsurranó törpét, aki maga után húzza az árnyékát, akár az elszakadt köpenyt. A szavak előtt újra meg újra felelned kell egykori tetteidért, akár a bíríd előtt, akik ugyanolyan rezzenéstelen arccal, kőszemmel tekintenek vissza rád, mint a szavak fekete talárjában a betűk, melyek egykor a te szülötteid voltak, és megszülettek, hogy te meghosszabbíthasd az élted.”

Huss, huss: a napfény átzúgott a padlás tetőcserepei között, és telibe találta egyik sugara a kinyitott könyvet.

Könyvet? Akkor sem gondoltam, hogy könyvet tartok a kezemben, csak kemény fedele és súlya sugallta a régi-új gondolatot, vékony füzet volt, semmi más, a fedele penészes és puha, lapjai rongyosak és sárgák, és sebésznek képzeltem magam, amikor lassan-lassan megfordítottam őket. Minden mozdulat olyan volt, mintha hihetetlenül könnyű evezővel hajtanék egy láthatatlan csónakot egy idegen tengeren, melyben higan hullámszik.

– Janika! Janika!

Nem válaszoltam. Tizenkét évesen az ember jórészt kidolgozta védekező taktikáit a világnak nevezett ellenség ellen, még ha az almás pitét és a diós fánkot termő nagymamafáról semmi rossz szándékot nem lehet feltételezni.

A tejszínes kávéról nem is beszélve.

– Janika! Janika! Küldöm az apádat érted!

Ezen nevetnem kell: apám délutános, és kötve hiszem, hogy az izzógyárból csak úgy elengednék a nagymama kérésére. És ő sem találna meg a padláson.

Nem mintha a padlás tiltott terület lett volna: legalábbis a szünidő elején felsorolt és igencsak terjedelmes listán nem szerepelt. Elfeledkeztek róla, vagy nem tartottak képesnek a cseresznyefa elszáradt ágáról a háztetőre való felkapaszkodásra? Hiába recscent a fa egyet-kettőt, a Nagy Sanyinak van egy csúnya szava, mit csinál a fa ilyenkor, de én ki nem állhatom a Nagy Sanyit, ő se engem, ez tehát kölcsönös, de elárulnom se szabad őt, mert egyrésztől árulkodni csúnya, felnőttes dolog, másrésztől a Nagy Sanyi az édesbátyám.

– Janika! Hol vagy?

Innen fúj a szél! Nagymama egyik szavával ellentmond a másiknak: hogyan küldhetné értem apámat, amikor fogalma sincs, hol vagyok?

Meglebbent egy kendő a szemem magasságában: mintha különleges, egyszárnyú madár indult volna szépen kigondolt üzenetemmel a földszintre, az eperfa alá, ahonnan hintaszékéből szólítgat a nagymamám.

– Janika! Janika!

Az egész nyár, a verőfényes így fog eltelni? Én gubbasztok valami sötét és izgalmas helyen, és egész bensőm remeg az idegességtől, mikor kezdenek el végérvényesen és visszavonhatatlanul keresni? Elértünk már a tűzoltóság-rendőrség szintjére?

Ideje abbahagyni a játékot.

A múltkor volt szerencsém megfigyelni, hogyan piszkálták ki a Nagy Sanyi saját *kü-lön bejáratú* macskáját, a Gézát a lefolyóból, ahová a Nagy Sanyi begyömészölte. Fejfel lefele.

– Itt vagyok, nagy! – ahogy a torkomon kifér. Mindent bele!

A padláson hatalmas sárga halmokban állt a lemorzszolt kukorica a még meg sem született szárnyasok részére: holnap felcsalom a Nagy Sanyit, és sivatagosat fogunk játszani, ő lesz az eltévedt tuareg, aki szomjan hal.

– Hol vagy, Janika?

Tisztán kihallottam hangjából a megkönnyebbülés remegését: ez az a hangszer, melynek húrján sohasem tudnék játszani. Elszégyelltem magam.

– A padláson.

– És mit keresel te ott?

Jellegzetes felnőttkérdés. És csak felnőttek tudnak rá válaszolni.

Ha azt mondom, semmit, kurjant a Nagy Sanyinak, aki készséggel lemond a tyúkok megfüröztetéséről, és lecibál innen, ha kihagyom a választ, magától fog megjelenni, és még jutalomban is részesül a sikerrel végrehajtott akcióért.

– Megtaláltam a nagypapa naplóját – mondtam az igazságnak megfelelően, és minden erőmet összeszedtem, hogy kisilabizáljam a fedél girbegurba, szikár betűit, melyek úgy támogatták egymást, akár az állva megfagyott katonák, akik a halált közeledő szanitéckocsinak nézik: *Kecsis Sándor 1943*

A nagypapa a második nagy háborúban tűnt el – hogy ki harcolt kivel és miért, és mi lett a meccs eredménye, ezt nem tudom, a meccs szóért rendre megkaptam a magam tarkócsapásadagját és a nagymama könnyvillámos tekintetét, mely olyan éles lett hirtelen, hogy keresztül lehetett volna bökní a függönyön –, én egyetlen fényképről ismerem: nagy bajszosan áll a gép előtt, lóg rajta a kabát, magas, csúcsos fövege van, akár a manóknak, és arca hamuszürke, és arcán a mosoly, mely elüt a háttér vakító hómezejétől.

Jó a hallásom – is –, ezért elkaptam az eperfa felől érkező, szivárgó suttyogást-motyogást, mely a hintaszék állandó nyikorgásának kontrapunktjává vált, hideg, hátborzongató zenévé:

– Naplót? Miféle naplót? Ha az öreg tudott volna normálisan írni, nem küldik ki a frontra, itthon maradt volna egy jó meleg szobában, valami irodában, ahol nem dörög az ágyú, napló, kisfiam, mit találhattál te odafent, a jó isten áldjon meg.

Majd kiszáratva:

– Janika! Ha öt percen belül nem vagy itt előttem, szólok a Sanyikának!

Öt perc? Híres gyorsolvasó vagyok, erre és fürgé lábamra büszke voltam világéletemben, a padláson egyébként is összegyűlt a napfénybe ágyazott por, szabályos gombócokat alkotott, amelyek kicsit a bebábozódott rovarokra hasonlítottak, és lengtek ide-oda a huzatban, akár az aranybölcsők.

Összes idegszálammal éreztem, a Nagy Sanyi elengedi a csapzott, rémült jércét, és a ház felé figyel, sejthető, hogy nem a diós patkó mennyei illata nyűgözte le őt, hanem a remény, hogy igénybe veszik a szolgálatait. Öt perc?

„Minden szó, legyen simogató-szerelmes, kiáltva parancsoló vagy közömbös, mint a vízesés zaja, megőrzi a jövőnek. Hiszek abban, ha valaki elolvassa ezeket a sorokat, *elolvas*, olyan érzete támad, mintha itt lenne velem az árokban, beborít bennünket a hó, és csak a fatorony tetejének ütemes rázkódása jelzi, hogy nem temetett be egészen,

és hogy a tetőt rángató szél milyen irdatlan erejű. Azt mondják, ez az év meghozza a döntő fordulatot. Az biztos, sokáig nem tudjuk tartani magunkat. Tartani? Remélem, a *te* kezded is lila a hidegtől, mint az enyém, és ujjaid görbék, akár a sas karmai, és füled ugyanazt a sivítő zenét hallja, mely hol a fedezék elromlott adóvevőjéből árad, hol a gerendák közt süvöltő szél kelti. Hiszem, hogy nemsokára vége ennek az egésznek. Hiszem, hogy a szavak megőriznek. Hiszem, hogy egyszer feltámadok. + + + + + + +
kezdődés előlél az egész + + + + + szeles vége + + + + +”

– Janika!

– Tessék. Tessék mondani, mi a baj.

Hogyan került ez ide? Tudtam, ez is felnőttesen hangzik, és a narancsfényben táncoló porszemek, amelyek kiszabadultak sugárhálójukból, szétoszlottak, hogy elárasszák a világot, komolyan megtorpantak egy pillanatra, és elgondolkoztak a messiás égitest sugárzó őrszemeiként. Majd tovább keringtek-pörögtek, mint bolondok a körhintán, míg el nem szédítettek.

– Janika! Indul a Sanyika! Sanyika, fenn van a padláson!

Közönséges körülmények között lopva kileskeltem volna egyes nyílásokon, hogy megtekintsem az enyhén túlsúlyos Nagy Sanyit, amint megküzd a félig kiszáradt cseresznyefa törzsével, és hetykén átugrik a háztetőre, mint Zorro, aki álarc nélkül a verőfényes nyári délutánon errefelé talált magának ellenséget; most a padlás belseje felé fordultam.

Tagjaim nehezen vagy egyáltalán nem engedelmeskedtek.

– Janika!

– Mimivan, mamamamikám – mintha nem is mondtam volna; lehet, ez is volt a helyzet, de percről percre vesztettem *fiatalos lendületemből*, mozdulataim lelassultak, és fejemben összekavarodtak a gondolatok, akár a ködben kergetőző részeg katonák.

Alig győztem kiválasztani a sajátjaimat.

Közben a padlás színültig megtelt árnyékkal: jóllakott a délután.

Becsuktam a könyvet, ami már nem is volt se könyv, se füzet, *Köcsis Károly 1943* volt, aki a szovjet ellentámadást várja a félelmes Don folyó *kanyarulatában*, várja, mint az i betű, hogy feltegyék rá a pontot.

– Janika!

Nagy Sanyi dugta be az általam nyitott titkos bejárón nagy, ostoba fejét, és vigyorgott, mint a sárgabarack, amit éppen csipkednek a madarak: szántsándékkal utánozta nagymama vékony, éles hangját:

– Janika, hozom a pelenkádát.

– Menj innen, te szünidős – mondtam neki megfontoltan. A szünidős kifejezés számára a sértések sértését jelentette, sosem tudtam megfejtetni, miért – erre a vigyor lehullt a barackarcáról, akár a madarak megriasztotta kukac, sima lett a képe és fenyegető.

– Te!

– Én!

– Gyere le rögtön!

– Gyere be rögtön – nem fog átférni a résen, a tetőt pedig, mivel tökéletesen híján van a kellő szakértelemnek, úgysem képes tovább bontani a lécszerkezet végzetes megromlása nélkül.

Örültem diadalomnak, de félttem is a győzelemtől, a jövőtől, ami óhatatlanul is meg fog változni, ha a Nagy Sanyi vereséget szenved, ráadásul a nagymama szeme láttára,

megszégyenül, lélekben el fog bujdosni a világ végére, ott lekucorodik, magára húzza az elkövetkező percek és órák takaróját, és reméli, hogy túléli az egészet, megmenekül.

„Hiszem, hogy... + + + +”

– Na nem jössz le? – könyörgött. A Nagy Sanyi könyörgött! *Mindenki hallotta, hogy volt, vissza, vissza, a virágcsokrokat az öltözőbe kérem, a pirosat jobbra, a kéket balra, a sárgát utálom, allergiás vagyok a sárgára, a részvétel a fontos, semmi más, a ré-ré-részvétel... + + +*

„Hiszem, hogy *feltámadok.*”

– Gyere, Sándor – szoltam a Nagy Sanyinak, és ő *elmosolyodék*, egy alázatos, mindent értő mosollyal, mint a napkeleti bölcsek, akik tudták, hogy egyszerű asszonyok szülik az isteneket, és ezt a mosolyt már békén hagyták a madarak –, gyere, Sándor, de igyekezz, kérlek.

– No de miért? – ha a Nagy Sanyi végképp elveszíti a fonatát, kénytelen leszek magam lemászni a tetőtől, és akkor... győzők s vesztek.

Ha felmérgestem viszont, azaz olyat mondok, amit nem képes befogni a korlátozott teljesítőképességű és lejárt szavatosságú vevőkészülékeivel, akaratlanul is az én kezemre játszik.

– Azért, kedves Sándor – nagyot tüszentettem –, mert nagyon hideg van itt. – Elkerekedett a szeme, a két sötétkék gömb egy pillanatig legurulni látszott a labdafejéről, de a düh visszaragasztotta őket – különben is – széttört egy keresztlécet, szerencsére, nem az tartotta a kúpcserpet –, hallom már a tankokat.

Ladányi István

(INFINITUS)

1991. január? (Porolom a könyveket – maradék, lét-, még a régi örömek sem maradéktalanok –, és) megállt kezemben ez a régi folyóirat. Tenni (valahová, valamit, vele). Gondolatok a könyvtárban! Kidobjam? Tíz éve áll (jár, költözik velem) olvasatlan. Mit mondjak? Évek óta nem talállok erre... Hát igen, azt is, azokat. De kár befejezni ezt a mondatot. (Fonál, elveszítettem, ilyesmi.)

Ezerkilencszázkilencvenegy.
Momentán kétezer, hónap, nap stb.
(És közben kétezer-egy lett, múlik a versben az idő, korrektörök, immár kötőjelezzük az éveket.)
És azt hiszem, csak azért nem dobom ki, mert annyit hurcoltam